

Marek Jurkowski

Imię i nazwisko osoby ubiegającej się o nadanie stopnia

Tytuł rozprawy doktorskiej: *Od Cezarei do Konstantynopola. Dynastyczne nazwy i przydomki miejscowości cesarstwa rzymskiego*

Słowa kluczowe: nazwy miejscowe, przydomki miejscowości, miasta, cesarze, cesarstwo rzymskie

STRESZCZENIE

Przedmiotem dysertacji są dynastyczne nazwy i przydomki miast cesarstwa rzymskiego, tj. toponimy i przydomki miast pochodzące od cesarzy i osób z nimi związanych. Praca podzielona jest na dwie części, każda z nich składa się z czterech rozdziałów. Tematyka pierwszej części stanowią problemy metodologiczne towarzyszące badaniu dynastycznego nazewnictwa miast cesarstwa rzymskiego. Druga część prezentowanej dysertacji poświęcona jest natomiast różnym aspektom tytułowej toponimii jako zjawiska historycznego i językowego. Podjęto w niej próbę przybliżenia ogólnej liczby i geografii ośrodków noszących stosowne miana, wskazania toponimów i przydomków przyjmowanych przez miastanajczęściej, analizy mechanizmów przybierania odpowiednich nazw jak również specyfikacji analizowanej toponimii jako nazewnictwa komemoratywnego.

Przedmiotem pierwszego rozdziału monografii są trudności związane z identyfikacją dynastycznych nazw i tytułów miast. Problemy, o których wynikają niekiedy z niepewności czy dana nazwa własna stanowi toponim (względnie tytuł miejscowości), a nie np. nazwę oddziału zbrojnego, festiwalu, budynku, placu czy tzw. pseudotribus. W niektórych jednak przypadkach wątpliwość może dotyczyć nie tego, czy dany onim stanowi nazwę miejscową, ale czy posiada charakter dynastyczny.

W rozdziale drugim omawiane są sytuacje, w których poświadczenia stosownych nazw oraz ich brzmienie są wątpliwe. Analizowane są w nim przypadki, w których na podstawie innych świadectw zakładać można zniekształcenie określonych nazw w materiale źródłowym, jak również takie, w których zaginięcie wymieniających je napisów utrudnia lub uniemożliwia weryfikację ich brzmienia. Autor zwraca ponadto uwagę na przypadki, w których omawiane nazwy są poświadczone w postaci abrewiacji lub form takich jak *ethnicum* lub nazwa mieszkańców. Niestety, wymienione wyżej formy nie zawsze umożliwiają ustalenie brzmienia stosownych nazw.

zdarzało się, że miasta samowolnie przyjmowały tego rodzaju nazwy. Koncesjonowanie ich stosowania zdają się sugerować zaginiona odpowiedź Wespazjana skierowana do mieszkańców miejscowości Sabora, oraz tzw. reskrypt z Hispellum, w którym wymienieni są Konstantyn Wielki, Konstantyn II, Konstancjusz II oraz Konstans. Prócz intencjonalnego (odgórnego i oddolnego) przyjmowania takich nazw przez ośrodki, mógł funkcjonować ponadto mechanizm ich przypadkowego związku z określonymi miastami. Przypuszczenie takie dotyczy przypadków, w których wydaje się, że odpowiednie nazwy bądź tytuły zostały zapożyczone przez miejscowości od stacjonujących w ich pobliżu oddziałów zbrojnych.

W ostatnim, ósmym rozdziale rozprawy, wskazano charakterystyczne cechy rozpatrywanych toponimów i tytułów miast jako nazw komemoratywnych. Nie ulega wątpliwości, że tak jak w przypadku innych tego rodzaju nazw geograficznych nazwanie obiektu jest w przypadku nazw dynastycznych funkcją ważniejszą niż jego identyfikacja, odróżnienie od innych lub zlokalizowanie. Nadanie analizowanych nazw związane też jest co do zasady nie z tyle z nabyciem określonych miejsc, ale upamiętnieniem konkretnych wydarzeń łączących dane miejscowości z eponimem. Ich zestaw jest szeroki i zaliczają się do nich m.in. narodziny lub śmierć eponima w danym miejscu, odniesione przez niego zwycięstwo, ogłoszenie go cesarzem lub dowiedzenie się o wyborze na cesarza. Szczególną uwagę poświęcono w rozdziale ósmym niestabilności nazw dynastycznych, która wskazywana jest przez językoznawców jako potencjalnie jedna z głównych wad nazw komemoratywnych. Jakkolwiek przyczyną niestabilności branych tu pod uwagę nazw i tytułów miast nie musiała być wyłącznie tzw. *damnatio memoriae*, stanowi ona kluczowy kontekst, w jakim wzmiankowany mankament rozpatrywany jest w omawianym rozdziale.

650 miejscowości cesarstwa rzymskiego, które nosiły lub mogły nosić dynastyczne nazwy lub tytuły pomiędzy rządami młodego Cezara/ Augusta i Konstantyna Wielkiego oraz świadectwa źródłowe wymieniające określone nazwy zestawiono w Aneksie do dysertacji. Stanowi on pierwszą kompleksową próbę zestawienia dynastycznego nazewnictwa miejscowości cesarstwa rzymskiego od czasów opracowania Brigitte Galsterer-Kröll (1972), a zarazem najpełniejsze w dotychczasowej historiografii.